

PRAVOPISNA OBRAVNAVA ANGLEŠKEGA NEMEGA *-e*

Gašper Ilc, Andrej Stopar

Uvod

Prispevek se osredinja na položaj in obravnavo angleškega končnega nemega *-e* v *Slovenskem pravopisu* 2001. SP pri slovenjenju angleških besed z nemim *-e* v osnovi poskuša slediti pravilom angleškega pravopisa, vendar v svoji obravnavi ne vključuje vseh njegovih funkcij. Tako želimo s korpusno analizo in primerjalno razpravo preveriti, ali je takšen selektivni pristop k problematiki ustrezen ali ne.

Prispevek sestavljajo tri enote. V prvem poglavju predstavimo razvoj in glasovne lastnosti končnega nemega *-e* v angleščini. Drugo poglavje prikaže poskus prenosa angleškega pravopisnega sistema v slovenskega, kot ga obravnava SP. Tretje poglavje osvetli problematiko (ne)opuščanja končnega *-e* v slovenščini s pomočjo korpusnih podatkov iz slovenskih besedilnih korpusov Nova beseda in FidaPLUS. Zadnje poglavje zaključuje prispevek.

1 Razvoj končnega *-e* in njegove glasovne lastnosti v moderni angleščini

V obdobju srednje angleščine (približno od 11. do 15. st.) se je glasovni sistem angleškega jezika bistveno spremenil. V 14. stoletju so se med t. i. velikim premikom samoglasnikov dotedanji dolgi samoglasniki v izgovorjavi bodisi dvignili (npr. dolgi /ɔ:/ v /u:/ v *fool* ('neumnež')) bodisi postali dvoglasni (dolgi /i:/ v /aɪ/ v *bite* ('ugrizniti')) (prim. Jespersen 1979: 34). Vzporedno so se kratki samoglasniki spreminjali po odprtosti, npr. kratki /i/ je postal /i/. Pari kratkih in dolgih samoglasnikov, ki jih je v stari angleščini (približno od 5. do 12. st.) ločevala le dolžina, so se v tem procesu torej razvili v (po odprtosti in eno/dvoglasnosti) različne foneme, katerih izgovorjavo v zapisu včasih označuje le končnica *-e*, npr. par *bit* in *bite* (prim. 1.2, (2)).

Angleški končni *-e* naj bi sicer izhajal iz staroangleškega samostalniškega obrazila za dajalnik. Slednje se je v jeziku pojavljalo razmeroma pogosto, saj je v obdobju stare angleščine večini predlogov sledila dajalniška oblika samostalnika. Nesfield (1949: 283) trdi, da je pogostnost končnice *-e* v staroangleškem dajalniku in hkratna prisotnost dolgega samoglasnika v tem sklonu v kasnejših obdobjih botrovala rabi dajalniške končnice kot označevalca dolgega samoglasnika in njenemu prenosu v druge sklone. Del obdobja srednje angleščine se je končni *-e* še izgovarjal kot polglasnik, vendar so se tudi končni polglasniki v angleščini sčasoma porazgubili, tako da se je ohranil le še v zapisu.

V naslednjih točkah povzemava lastnosti končnega *-e* v moderni angleščini, kot jih navaja angleška literatura (Vallins 1954, Wells 1990, Payne 1995, Jones 2003). Osredinjava se na primere, pri katerih je končni *-e* glasovno neizražen.

1.1 Kadar končni *-e* sledi soglasniku, na primer v besedah *collapse* ('zrušiti'), *twelve* ('dvanajst') in *serve* ('streči'), je v moderni angleščini večinoma glasovno neizražen, zato se je zanj uveljavil tudi izraz nemi *-e* (ang. *mute -e*). Nemi *-e* tudi ne določa novega zloga, tako sta glagola *hop* ('skočiti') in *hope* ('upati') oba enozložna.

1.2 V obstoječem angleškem črkovanju se je uveljavilo pravilo, da končni *-e* označuje dolžino predhodnega samoglasnika, torej je predhodni samoglasnik dolg (prim. uvodni odstavek točke 1):¹

(1)

- a) face /feɪs/ 'obraz'
b) life /laɪf/ 'življenje'

Znane so dvojice, ki se v pisavi ločujejo po (ne)prisotnosti končnega *-e*. Pri besedah brez končnega *-e* je predhodni samoglasnik kratek, pri besedah s končnim *-e* pa dolg, največkrat dvoglasnik:

(2) kratek samoglasnik

dolg samoglasnik

a) hop /hɒp/	'skakati'	hope /həʊp/	'upati'
b) wad /wɒd/	'šop, kepa'	wade /weɪd/	'bresti'
c) bit /bɪt/	'kos'	bite /baɪt/	'ugrizniti'

1.3 Poleg dolžine predhodnega samoglasnika končni *-e* za *c* in *g* označuje njuno izgovorjavo kot /s/ in /dʒ/ in ne /k/ in /g/:

(3) /k/ in /g/

/dʒ/ in /s/

rag /ræɡ/	'cunja'	rage /reɪdʒ/	'bes'
brick /brɪk/	'opeka'	rice /raɪs/	'riž'
bag /bæɡ/	'vreča'	badge /bædʒ/	'pripionka'

Končni *-e* ima tako pri besedah vrste *cage* ('kletka'), *sage* ('žajbelj'), *wage* ('tedenska plača'), *pace* ('korak'), in *mace* ('kij') dvojno označevalno vlogo:

(i) označuje dolžino predhodnega samoglasnika /eɪ/ ter

(ii) določa glasovno vrednost črke *g* kot /dʒ/ oziroma *c* kot /s/.

1.4 Kadar besedi, ki se konča z nemim *-e*, dodamo slovnično obrazilo, je osnovno pravilo zapisovanja preprosto: če se obrazilo začne s soglasnikom, se končni *-e* ohrani (4a); če se obrazilo začne s samoglasnikom, končni *-e* izpustimo (4b). Pri glagolskih parih, podanih v (2), končni *-e* nima več ločevalne funkcije, saj to vlogo v zapisu prevzame podvojeni končni soglasnik glagola. Kratkost predhodnega samoglasnika namreč zahteva, da se ta podvoji, preden dodamo obrazilo z začetnim samoglasnikom (4c).

1 Opisano pravilo ima izjeme, kot sta na primer *love* /lʌv/ ('ljubezen') ali *above* /ə'baʊv/ ('zgoraj, nad').

(4)

- a) hope + -s → hopes
- b) hope + -ing/-ed → hoping/hoped
- c) hop + -ing/-ed → hopping/hopping

1.4.1 V določenih primerih pa pri zapisu besed ne sledimo osnovnemu pravilu 1.4, temveč ohranimo končni *-e*. To se zgodi pod naslednjimi pogoji:

1.4.1.1 Končni *-e* se ohrani, če se beseda konča z *-ge* ali *-ce* in se slovnično obrazilo začne z *-a* ali *-o* (5a,b). To je potrebno, da se ohrani prvotna izgovorjava soglasnikov, zapisanih z *g* in *c* (prim.: 1.3). Če se slovnično obrazilo začne s kakim drugim samoglasnikom, potem se končni *-e* ne ohrani (5c).

(5)

- a) trace + -able → traceable
- b) manage + -able → manageable
- c) trace/manage + -ing → tracing/managing (*traceing/*manageing)

Veljalo bi še omeniti, da angleški korpusni podatki (UKWaC 2011) kažejo, da v primerih, kot sta (5a, 5b), že prihaja do opustitve nemega *-e*, torej moremo najti tudi zapise *managable* in *tracable*, ki pa (še) niso prevladujoči.

1.4.1.2 Končni *-e* se ohrani, da ne prihaja do zamenjav glagolskih oblik s slovničnim obrazilom *-ing* (6). Pri paru (6a) se nemi *-e* ohrani zaradi razločevalne oblike in ne zaradi izgovorjave končnega *-g*, saj slovnično obrazilo z začetnim *-i* ne vpliva na izgovorjavo črke *-g* (prim.: 1.4.1.1 in primer (5c)). Da gre res le za ločevalno obliko, dokazuje tudi primer (6b), ki je brez končnega *-g* ali *-c*.

(6)

a) sing 'peti' + -ing → singing	IN	singe 'zažgati' + -ing → singeing
b) die 'umreti' + -ing → dying	IN	dye 'barvati' + -ing → dyeing

Res pa je, da je angleški pravopis po analogiji z glagolom *singe* predpisoval ohranjanje končnega *-e* tudi pri drugih glagolih s končnim *-ge*, na primer, *age* ('starati se'), *cringe* ('zgrbiti se'), *hinge* ('obračati se'), *impinge* ('vplivati') in *tinge* ('obarvati'), vendar trenutno stanje v korpusih (BNC 2011, UKWaC 2011) kaže, da so oblike z opuščnim *-e* bolj pogoste. Edina izjema je glagol *age*, kjer je oblika *ageing* v britanski angleščini bolj pogosta od *aging*. Razlog za opust *-e* pri teh primerih je jasen: ker končni *-e* nima razločevalne oblike (neobstoječi glagoli **ag*, **cring*, **hing*, **imping* in **ting*), je raba končnega *-e* redundantna. To dejstvo tudi razloži razvoj opuščanja končnega *-e* v 1.4.1.1, saj gre za ponoven neobstoječi oblik **manag* in **trac*.

Povzemimo točke, ki bodo pomembne za nadaljnjo razpravo. Končni *-e* v angleščini se pri oblikoslovnih postopkih ohranja samo v dveh primerih:

- (i) kadar ima ločevalno vlogo (1.4.1.2) in
- (ii) kadar ima fonološko vlogo ohranjanja izgovorjave predhodnega soglasnika, zapisanega s *c* in *g* (1.4.1.1). Pri tem bi lahko glede na angleške korpusne podatke sklepali, da je slednja verjetno manj dominantna.

2 Končni *-e* v Slovenskem pravopisu

V tej razpravi se posvečava predvsem pravilom krajšanja osnove angleških besed s končnim nemim *-e*, ki jih SP 2001 (§ 772) opredeli z naslednjim zapisom:

- (7) »Pri samo pisnem krajšanju na koncu osnove izginja nemi samoglasnik, ki ne odloča o izgovoru pred njim stojećih črk za glasove č ž š dž in s (pisanega s c): *Wilde Wilda, Corneille Corneilla, Laforgue Laforgua* (prim. še *Kaye Kaya*) proti *Wallace Wallacea, George Georgea* (*e* za *c* oz. *g* namreč varuje izgovor črke *c* kot *s* oz. *g* kot *dž*).«

Prvo vprašanje, ki se zastavi pri tem pravilu, je, zakaj pravilo združuje dva, med seboj različna glasoslovna sistema. Ne smemo pozabiti, da je kakršnokoli dodajanje slovenskih obrazil na tuja imena proces slovenjenja besed, torej morajo slediti slovenskim, in ne angleškim oblikoslovnim in glasoslovnim procesom. Pa vendar, poglejmo nesprejemljivost možnosti prevzemanja angleških pravopisnih zakonitosti na primeru samostalnika *Joyce*. Če dosledno sledimo angleškimi pravopisnim pravilom (prim. 1.4.1), kar od nas zahteva pravilo § 772, bi morali ohranjati *-e* samo takrat, ko sledi obrazilo z začetnim *-a* ali *-o*. V ostalih primerih pa bi *-e* opuščali. Sklonske oblike priimka *Joyce* bi tako morali zapisovati sledeče:

- (8) *Joyce, Joycea, Joycu, Joycea, Joycu, Joyceom*

Predlagan pristop je v celoti nesmiseln, saj od slovenskega uporabnika zahteva temeljito poznavanje angleškega jezika. Ker SP ureja oblikoslovne procese besed, prevzetih iz mnogih drugih tujih jezikov, potemtakem zahteva od uporabnika, da mora biti najprej dodobra seznanjen z zakonitostmi izgovorjave in pisave izvornega jezika in šele nato lahko sploh poskuša besedo prilagoditi slovenskim oblikotvornim procesom. Takšno izhodiščno stališče je dokaj neživiljenjsko.

Vrnimo se k pravilu (7). Res je, da bi končni nemi *-e* pri imenu *George* v angleškem okolju varoval izgovor črke *g* kot /dʒ/, vendar je za angleške govorce rodilniška oblika *Georgea* neobstoječa zaradi slovenskega obrazila. Torej ima lahko oblika *Georgea* pomensko vrednost le za slovenskega uporabnika, temu pa je končni *-e* odvečen, saj v njegovem, tj. slovenskem glasoslovnem sistemu, nima nobene vrednosti. Nemi *-e* ima kvečjemu le razločevalno vlogo, saj ločuje angleško ime *George* od nemškega imena *Georg*. Ta argument, ki bi bil verjetno mnogo bolj smiseln od argumenta o ohranjanju izgovorjave (ne pozabimo, da gre za izgovorjavo angleške besede s slovenskimi obrazili), pa v trenutnih opisih SP ni naveden kot razlog za ohranitev končnega *-e*.

Na drugi strani lahko s primeri pokažemo, da je pri slovenjenju besed vedno prisotno prilagajanje slovenskemu jezikovnemu sistemu in da dejansko ne upoštevamo (določenih) jezikovnih pravil izvornega jezika. Oglejmo si primer pravnega termina *mo(b)bing*. Beseda *mo(b)bing* je izpeljana iz enozložnega glagola *mob*. Ker je samoglasnik kratek, mu moramo v angleškem pravopisnem sistemu pred dodajanjem obrazila *-ing* podvojiti zadnji soglasnik, torej dobimo obliko *mobbing*. Če angleški govorec vidi zapisano obliko *mobing* (sicer neobstoječa oblika), bo sklepal po analogiji s podobnimi glagoli, da je osnovni glagol *mobe* z nemim končnim *-e* in dolgim samoglasnikom (prim. 1.4 in primer (4c)). S fonetičnega vidika tako besedi *mobbing* in *mobing* v angleščini nista enakozvočnici. Kljub temu dejstvu v slovenščini uporabljamo oba zapisa, besedi sta v slovenščini popolnoma enakozvočni.

Pustimo ob strani opisane pomisleke in se vrnimo k pravopisnim pravilom o pregibanju tujih besed. Če že združujemo oba sistema, potem bi bilo upravičeno pričakovati, da bomo upoštevali vse, ne le del zakonitosti angleškega nemega *-e*. Na žalost je v SP v celoti zajeto le pravilo 1.3 (gl. pare zgledov v (3)) in deloma pravilo 1.4.1.1), medtem ko ostale lastnosti v pravilo niso vključene. Tako se, na primer, ne obravnava skupina besed, pri kateri končni *-e* označuje dolžino samoglasnika (prim.: 1.2) in, kar je najpomembnejše, SP ne upošteva ločevalne vloge končnega *-e*, ki velja za eno najpomembnejših vlog končnega *-e* v angleškem pravopisu. Te nepopolnosti pravopisnega pravila se neposredno zrcalijo v nedoslednostih pri sklanjanju angleških samostalnikov s končnim nemim *-e*. Obravnavamo jih v naslednjem razdelku.

3 Zgledi iz korpusa

Zgledi v tem razdelku so povzeti iz besedilnih korpusov FidaPLUS in Nova beseda. Analiza korpusnih podatkov iz korpusa Nova beseda je del starejše raziskave (Ilc, Stopar 2004), ki je bila omejena na besedila iz časnika *Delo* v letih 1998–2004. Podatki iz korpusa FidaPLUS v pričujoči raziskavi so omejeni časovno, ne pa vsebinsko – obsegajo vsa besedila, nastala po letu 1998 (časovna omejitev, vzporedna tisti v raziskavi s pomočjo korpusa Nova beseda). Zapisi iz korpusa FidaPLUS vključujejo zvrstno in tipološko raznolik izbor besedil in s tem bolj uravnoteženo sliko slovenskega jezika v rabi. Vsa obravnavana besedila so iz obdobja, ko je že veljalo obravnavano pravopisno pravilo (SP1P 1990; SP 2001).

Skladno z dosedanjo razpravo bomo obravnavali tri skupine angleških osebnih imen,² in sicer:

- prva skupina: imena, pri katerih ima končni *-e* razločevalno vlogo v zapisu in izgovorjavi;
- druga skupina: imena, pri katerih ima končni *-e* razločevalno vlogo v zapisu; in
- tretja skupina: imena, pri katerih končni *-e* ohrani izgovorjavo predhodnega *c* in *g*.

Izpostavljena so angleška osebna lastna imena *Blake*, *Wilde*, *Wallace* in *George*, ki jih glede na potek razprave primerjava tudi z drugimi ustreznimi samostalniki. Razen prvega so vsa vključena v pravopisnem pravilu § 772, povzetem v (7). Opisujemo jih predvsem z vidika sklonskih, deloma pa tudi besedotvornih obrazil.

3.1 Sklanjanje

3.1.1 Prva skupina: *Blake* – *Blaka/Blakea*

To skupino bomo obravnavali na primeru priimka *Blake*. Iz korpusnih podatkov je razvidna neenotnost zapisovanja samostalnikov, pri katerih nemi *-e* označuje dolgi predhodni samoglasnik. Priimek *Blake* /bleik/ se v besedilnem korpusu Nova beseda pojavi 228-krat. Večina zapisov (177) je v imenovalniku, torej so za najino analizo neustrezni. Preostali zapisi (51) raz-

2 Primere s končnim nemim *-e* sicer najdemo tudi med zemljepisnimi in stvarnimi imeni: *Aldgate* (del Londona, postaja na Londonski podzemni železnici, londonski pub, kraj v Avstraliji), *Knightsbridge* (del Londona, postaja londonske podzemne železnice itd.), *Tate Gallery*, *Clor Gallery* (Tatova/Clorova galerija), *Globe Theatre* (gledališče Globe).

krivajo, da so se Delovi novinarji (ali lektorji) 43-krat odločili, da osnovo priimka *Blake* v neimenovalniških sklonih opuščajo, 8-krat pa je osnova ostala nekrajsana. V (9) in (10) navajava dva zglede iz leta 2002.

- (9) *Reklo angleškega romantičnega pesnika Williama **Blaka** velja tudi za predvolilno leto, ki se je pravkar začelo v Nemčiji.* (Nova beseda: *Delo*, 5. januarja 2002, poved 816.)
- (10) *Kot študent je posnel svoj prvi in zadnji eksperimentalni film *Metaphorsis*, nato je napisal svojo prvo knjigo *Blake's Composite Art*, o delu Williama **Blakea**, mističnega angleškega pesnika in slikarja.* (Nova beseda: *Delo*, 28. decembra 2002, poved 3128.)

V zgledu (9) je končni *-e* skladno s pravopisnimi pravili opuščen, nasprotno pa zgled (10) končni *-e* ohranja. Razmerje 43 : 8 (84 % v prid krajsanja osnove), ki ga pokažejo podatki iz korpusa Nova beseda, sicer kaže, da se pravopisna norma v veliki meri upošteva, a kljub temu štirih zgledov z nekrajsano osnovo ne gre ovreči le kot posledico nepoznavanja pravopisa ali površnega lektoriranja. Za zapis priimka *Blake* v neimenovalniških sklonih z nekrajsano osnovo namreč obstajata vsaj dva trdna argumenta:

- (i) Končni *-e* pri samostalniki vrste *Blake* zaznamuje dolžino predhodnega samoglasnika (prim.: točki 1.1 in 2 ter (7)).
- (ii) Krajsanje osnove pri neimenovalniških sklonih samostalnice, kakršen je *Blake*, naredi zamenljive s samostalniki, katerih osnova se ne konča z nemim *-e*. Tako je najti tudi priimek *Blak* /blæk/ (s kratkim samoglasnikom), ki se po pravilih SP v neimenovalniških sklonih piše enako kot oblike priimka *Blake*.

Na tem mestu velja opozoriti, da par *Blak/Blake* ni osamljen primer, ampak moremo najti še druge zglede, kot so *Pan/Pane*, *Dik/Dike* in *Mallon/Mallone*, ki so tipološko enaki zgledom (2).

Zgornja pomisleka o opuščanju končnega *-e* pri angleških priimkih tipa *Blake* potrjujejo novejši podatki iz korpusa FidaPLUS. Rezultati iskanja vsebujejo 296 neimenovalniških zapisov tega priimka, od katerih jih večina (167 oziroma 56 %) ne sledi pravopisni normi, saj zapis končnega *-e* ohranjajo. Če privzamemo, da zvrstna raznolikost podatkov iz korpusa FidaPLUS ponuja bolj uravnoteženo sliko rabe slovenskih pravopisnih pravil kot podatki iz korpusa Nova beseda in da nam priimek *Blake* predstavlja večjo skupino (tipološko enakih) samostalnikov, lahko zaključimo, da se pravopisna norma krajsanja končnega *-e* pri priimkih tega tipa večinoma ne upošteva.

3.1.2 Druga skupina: *Wilde – Wilda/Wildea*

To skupino bomo obravnavali na primeru priimka *Wilde* /waɪld/. V Delovih člankih, vključenih v korpus Nova beseda, se priimek *Wilde* pojavi 154-krat, od tega v neimenovalniških sklonih 50-krat. 41-krat ga pišejo s krajsano osnovo, 9-krat z nekrajsano, oboje ponazarjamo v (11) in (12).

- (11) *Niste podobni Oscarju **Wildu**.* (Nova beseda: *Delo*, 25. septembra 2002, poved 2011.)
- (12) *Zdi se, da se tisti Slovenci, ki bi radi veljali za prostozidarje, ravnaajo po **Wildeu** – če ne bomo slavni, bomo pa razvpiti.* (Nova beseda: *Delo*, 27. marca 2004, poved 5275.)

Skladno s slovenskim pravopisom (gl. navedek v (7)) je ustrezno pisanje s krajšano osnovo v (11). Razmerje 41 : 9 (82 % osnov je krajšanih) je v korpusu Nova beseda sicer ponovno v korist zapisa, ki sledi slovenskim pravopisnim pravilom, a krajšanje osnove v neimenovalniških sklonih nekaterim avtorjem še vedno predstavlja težavo. Vprašljivost krajšanja dodatno podkrepi obstoj priimka *Wild* – samo na območju Londona jih telefonski imenik našteje 166 (British Telecom 2004) –, katerega zapis v neimenovalniških sklonih je po veljavnih slovenskih pravopisnih pravilih identičen zapisu priimka angleškega književnika (*Wilde/Wilda* : *Wild/Wilda*). Ugotovimo lahko, da krajšanje osnove pri sklanjanju, kot jo predvideva SP, onemogoča razpoznavnost izvirnega zapisa samostalnika.

Novejši podatki iz korpusa FidaPLUS ugotovljeno delno podprejo. V nasprotju z ugotovitvami o priimku *Blake* zapisi priimka *Wilde* večinoma še sledijo pravopisni normi. Od 240 omemb v neimenovalniških sklonih jih je 180 (75 %) s krajšano osnovo. Skladnost s pravopisnimi pravili je pri tem priimku torej večja, vendar četrtnina nekrajšanih osnov ni zanemarljiva. Znova je opaziti tudi, da podatki iz korpusa FidaPLUS pričajo o večjem razkoraku med rabo in pravopisno normo kot podatki iz korpusa Nova beseda.

Velja omeniti, da se omembe priimka *Wilde* v korpusih nanašajo predvsem na književnika Oscarja Wilda, zato je na mestu tudi pomislek, da na številčne podatke verjetno vpliva tudi pogostnost rabe obravnavanega priimka. Sprašujemo se, ali bi pravopisu v enaki meri sledili tudi pri zapisu morda manj znanega priimka *Milne* (v angleški izgovorjavi /miln/), katerega osnovo moramo po pravilu § 772 v SP krajšati. Govorci slovenščine, ki so dobro seznanjeni z angleščino in nemara poznajo avtorja Medvedka Puja, končnega *-e* ne bodo izgovarjali (/miln/), medtem ko bi izgovorjava pri drugih govorcih sicer najverjetneje vključevala tudi končni samoglasnik (/milne/). Podatki iz FidePLUS pokažejo, da se priimek petkrat pojavi ustrezno krajšan (*Milna*), dvakrat nekrajšan (*Milnea*), kar devetkrat pa z osnovo, podaljšano z *j* (*Milneja*). Čeprav je število zapisov skromno, lahko ugotovimo, da je v tem primeru 69 % zapisov pravopisno neustreznih. Razlogi najverjetneje tičijo tako v nepoznavanju pravopisne norme krajšanja končnega *-e* kot v (napačnem) izgovoru končnega *-e*, ki izhaja iz nepoznavanja angleškega jezika.

Podobno kot pri tipu priimkov *Blake/Blak* dodajamo, da opisani problem ni omejen zgolj na priimka *Wilde/Wild*, saj je v angleščini veliko vzporednih, enakozvočnih parov, na primer: *Greene/Green*, *Gaine/Gain* in *Paine/Pain*.

3.1.3 Tretja skupina: *Wallace – Wallaca/Wallacea* in *George – Georga/Georgea*

To skupino bomo obravnavali na primeru osebnih imen *Wallace* in *George*.

Wallace /'wɒlɪs/ je priimek, za katerega SP (2001: § 772) predvideva, da v neimenovalniških sklonih ohranja končni *-e*. V besedilnem korpusu Nova beseda se pojavi 459-krat, od tega le 45-krat v neimenovalniških sklonih: 8-krat s krajšano in 37-krat z nekrajšano osnovo. Ponovno je razmerje v korist pravopisnih pravil (82 % zapisov), a z izjemami. Zgleda za obe skupini navajava v (13) in (14).

- (13) »Sovražni nagovor gospoda **Wallacea** je imel ignorantski in žaljiv ton za vse košarkarje. Izrečenim obtožbam ne želim dati teže z odpiranjem javne debate, zato jih prepuščam v presojo njegovim delodajalcem in navijačem Portlanda ...« je skopo dejal Stern. (Nova beseda: Delo, 15. decembra 2003, poved 3093.)
- (14) Ob porazu s San Antoniem so namreč za nekaj časa izgubili Bena **Wallaca**, ki vodi na statistični lestvici NBA tako v skokih kot v blokadah. (Nova beseda: Delo, 8. aprila 2003, poved 2210.)

Novejši podatki iz korpusa FidaPLUS pokažejo, da je od skupno 178 omemb priimka *Wallace* v neimenovalniških sklonih 139 (78 %) pravopisno pravilnih, tj. z nekrajšano osnovo. Zanimivo je, da se pri napačnih zapisih s krajšano osnovo za orodnik pojavita dve obliki, vsaka dvakrat: *Wallacom* in *Wallacem*. Pri slednjem zapisu uporabniki ne sledijo pravilu krajšanja (prim. SP 2001: § 772) in pravilu preglasa (prim. SP 2001: § 791), ki ga SP pri samostalnikih, ki se končajo na nemi samoglasnik, pogojuje z izgovorjavo in ne z zapisom (prim. SP 2001: § 791).

Še en pogosto rabljen angleški priimek, ki je podvržen istemu pravopisnemu pravilu, je *Joyce* /dʒɔɪs/. Korpus Nova beseda vključuje 174 zapisov tega priimka v neimenovalniški obliki, od tega jih je 164 (94 %) pravopisno ustreznih, tj. z ohranjenim končnim *-e*. V korpusu FidaPLUS se njegove neimenovalniške oblike pojavijo 356-krat, od tega jih 328 (92 %) ohranja pravopisno ustrezni končni *-e*. V zapisih, ki nemi *-e* ohranjajo, se v orodniku pojavi izključno pravopisno ustrežna oblika *Joyceom*; ko pa avtorji osnovo krajšajo, napačno upoštevajo pravilo preglasa, torej sledijo zapisu črke *c* in ne izgovorjavi, in uporabijo obliko *Joycem* (4-krat v korpusu Nova beseda in 5-krat v korpusu FidaPLUS), kar smo zaznali tudi pri priimku *Wallace*.

Podobno kot za priimek *Wallace*, SP tudi za ime *George* /dʒɔːdʒ/ v neimenovalniških sklonih predvideva ohranitev končnega *-e*. Podatki iz korpusa Nova beseda razkrijejo sorazmerno visoko pogostnost imena: pojavi se 6301-krat, od tega 2430-krat v sklonih od roditelja dalje. 221-krat je v zapisu osnova krajšana, 2209-krat je končni *-e* ohranjen (91 %), (15) in (16):

- (15) Pri vsesplošnem demoniziranju muslimanov so se ameriškemu predsedniku **Georgeu** Bushu pridružili še mnogi drugi zahodni politiki, denimo italijanski premier Silvio Berlusconi, ki je v duhu dobro znanih starih manir zahodno civilizacijo postavil visoko nad islam. (Nova beseda: Delo, 13. februarja 2002, poved 781.)
- (16) Ali v Združenih državah vlada nepotizem? Seveda, saj je George Bush starejši »zrihtal« predsedniški položaj **Georgu** Bushu mlajšemu. (Nova beseda: Delo, 22. aprila 2002, poved 356.)

Podatki iz korpusa FidaPLUS so podobni. V neimenovalniških sklonih se pojavi 7894-krat, vendar ima nekoliko manj zapisov (5903 oziroma 75 %) pravopisno ustrezno nekrajšano osnovo.

Pri analizi korpusnih podatkov lahko opazimo vsaj tri tipe napak. Pri orodniških oblikah uporabniki (i) nepravilno krajšajo osnovo (*Georgem*), (ii) nepravilno upoštevajo pravilo preglasa (*Georgeom*) in (iii) nepravilno krajšajo in hkrati ne upoštevajo preglasa (*Georgom*).

Na tem mestu je nujno opozoriti, da so številčni podatki za različne oblike imena *George* vprašljivi v primeru podatkov o krajšanih oblikah. Pogostnost pojavljanja imena *George* v korpusu in soobstoj imena *Georg* namreč ne omogočata analize, s katero bi razkrili natančno število

zapisov s krajšano osnovo, saj bi to zahtevalo pregled na tisoče zapisov in ugotavljanje pri vsakem posebej, ali se nanašajo na osebo z enim ali drugim imenom. Če torej privzamemo, da je med korpusnimi zapisi s krajšano osnovo tudi nekaj oblik, ki izhajajo iz imena *Georg* (razmerje med imenovalniškima oblikama *Georg* in *George* v korpusu FidaPLUS je 2540 : 16.968), lahko pričakujemo, da bi se zgoraj omenjeni odstotki prevesili še nekoliko bolj v korist pravopisno ustrezne rabe. Zamenljivost imen ali priimkov s krajšano oziroma nekrajšano osnovo v neimenovalniških sklonih je torej lahko ovira tudi za tovrstno korpusno analizo.³

3.2 Besedotvorje

Vprašanje o (ne)opuščanju končnega *-e* ni omejeno samo na sklanjanje, temveč je prisotno tudi pri besedotvornih postopkih, kot je na primer tvorba svojilnih oblik. Tudi tukaj se kažejo nekatere nedoslednosti.

3.2.1 Prva skupina: *Blake – Blakov/Blakeov*

Korpus Nova beseda vsebuje 13 zapisov pravopisno ustrezne oblike *Blakov* v različnih sklonih, medtem ko v korpusu FidaPLUS najdemo 23 krajšanih oblik in 65 nekrajšanih, gl. primera (17) in (18). Pokaže se, da podatki iz korpusa FidaPLUS kažejo na precejšnje, 74% neupoštevanje pravopisnih pravil.

- (17) *Profesor Bezljaj, sicer profesor likovne vzgoje, je cele ure recitiral Rilkejeve, **Blakove**, Kovičeve pesmi.* (FidaPLUS: *Delo*, 19. januarja 2003.)
- (18) *In prav raziskovanje svetovnih voda je osnovni cilj **Blakeovih** ekspedicij.* (FidaPLUS: *Val.Navtika*, februarja 2002.)

Korpus Nova beseda vsebuje tudi zapis pridevnika na *-ski*, tvorjenega iz priimka *Blake*. Osnova je v tem primeru krajšana, kot to zahteva pravopis (19).

- (19) [...] *Allanom Ginsbergom, obsedenim z **blakovskimi** mističnimi vizijami.* (Nova beseda: *Delo*, 11. januarja 2005, poved 1485.)

3.2.2 Druga skupina: *Wilde – Wildov/Wildeov*

Pri priimku *Wilde* v korpusu Nova beseda najdemo 33 zadetkov (92 %) za prvo, pravopisno ustrezno obliko in tri zadetke za drugo. Korpus FidaPLUS vsebuje le štiri zapise pravopisno ustrezne oblike *Wildov*. Primerjajmo zglede (20) in (21):

- (20) *Ko je pri devetih letih v španščino prevedel **Wildovega** Srečnega princa, so ljudje mislili, da gre za delo njegovega očeta.* (Nova beseda: *Delo*, 24. avgusta 1999, poved 840.)
- (21) ***Wildeovo** pravljico je v izvorno spevoigro predelal Jani Kovačič, ki je že nekajkrat sodeloval z avtorjem uprizoritve Damirjem Zlatarjem Freyem, tokrat pa se je prvič srečal z ljubezenskimi pesmimi.* (Nova beseda: *Delo*, 2. decembra 1999, poved 1307.)

.....

3 Pri ostalih obravnavanih primerih so bili podobno zamenljivi primeri ročno izločeni.

Nadalje se nedosledna raba pokaže tudi pri že omenjenem priimku *Milne*, ki je podvržen istemu pravopisnemu pravilu, (22) in (23).

(22) *V cikel najbolj priljubljenih del za otroke sodi Milnejev Medved Pu [...]* (FidaPLUS: *Delo*, 21. julija 2003.)

(23) *[...] za Slovence še kako aktualna – simpatična Nepremagljiva enajsterica, Milnov Medvedek Pu, Pika Nogavička [...]* (FidaPLUS: *Delo*, 21. januar 2002.)

3.2.3 Tretja skupina: *Wallace – Wallacov/Wallaceov/Wallacev/Wallacejev in George – Georgov/Georgeov/Georgev/Georgeev/Georgejev*

Korpus Nova beseda vsebuje deset zapisov svojilne oblike priimka *Wallace*, v devetih zapisih je končni *-e* napačno krajšan (*Wallacov*), v enem ne (*Wallaceov*). Širši nabor oblik je prisoten v korpusu FidaPLUS, kjer najdemo tri krajšane osnove (*Wallacov*), štirideset nekrajšanih (*Wallaceov*), dve krajšani z obrazilom *-ev* (*Wallacev*) in en primer nekrajšane osnove, podaljšane z *j*, ki mu sledi obrazilo *-ev* (*Wallacejev*), primere podajava v (24)–(27).

(24) *Wallacovi ukrepi in spremembe so praviloma neizprosni in ne dopuščajo kompromisov [...]* (FidaPLUS: *Večer*, 23. avgusta 2000.)

(25) *[...] tekmeči in sodniki, ki niso kazali pretiranega razumevanja za Wallaceove muhe.* (FidaPLUS: *Delo*, 10. marca 2001.)

(26) *Wallaceva podkošna nepremakljivost, Bryantovo sipanje pik, Nasheve podaje* (FidaPLUS: *Joker*, 1. avgusta 2006.)

(27) *Wallacejeva se je nato odpeljala še do bližnje picerije, v kateri je delal njen najstarejši, 19-letni sin Gregory.* (FidaPLUS: *Večer*, 5. septembra 2001.)

Med zapisi v korpusu Nova beseda najdemo dve krajšani obliki svojilnega pridevnika (*Georgov*), dvanajst nekrajšanih (*Georgeov*), eno krajšano z obrazilom *-ev* (*Georgev*), enaindvajset nekrajšanih z obrazilom *-ev* (*Georgeev*) in eno nekrajšano osnovo, daljšano z *j*, in z obrazilom *-ev* (*Georgejev*). Zapisi iz FidePLUS pokažejo, da je najpogostejša svojilna oblika *Georgeov* (92 zapisov), 61-krat se pojavi oblika *Georgeev*, dvanajstkrat oblika *Georgov*, osemnajstkrat oblika *Georgev* in dvakrat oblika *Georgejev*. Primeri naštetih oblik so navedeni v (28)–(31), posebej pomenljiv je zadnji, saj v istem odstavku združuje roditelj z nekrajšano osnovo in svojilno obliko, katere osnova je krajšana.

(28) *Brad Pitt in Jennifer Aniston se s prijatelji vkrcavajo na Georgeov čoln.* (FidaPLUS: *Stop*, 2004.)

(29) *Prvi veliki Georgeev uspeh je bila Rapsodija v modem.* (FidaPLUS: *Delo*, 6. junija 1998.)

(30) *Julijin nastop je bil tudi Georgov oskar.* (FidaPLUS: *Dnevnik*, 31. marca 2001.)

(31) *Potem so našli dodatni navdih v scenariju Georgea Noflija Honor Among Thieves, zgodbi o največjem tatu v Ameriki, ki se spopade z največjim tatom v Evropi. Na koncu so Georgeev scenarij združili z idejami, ki jih je imel Soderbergh, in rezultat je film, v katerem se kar tre od zvezdnikov v ležernih in neobremenjenih vlogah.* (FidaPLUS: *Savinjske novice*, 2003.)

V obeh slovenskih korpusih prevladujeta torej obliki *Georgeov* in *Georgeev*, kar je skladno s pravopisno normo o nekrajšanju osnove pri samostalnikih tipa *George*. Toda medtem ko se končni *-e* ustrezno ohranja, nedosledna ostaja raba pravila o preglasu pri obrazilu za svojino *-ov/-ev* in raba pravila o daljšanju osnove z *j*, kar smo lahko opazili tudi pri primerih sklanjanja (prim. 3.1.3).

Sklep

V prispevku smo izpostavili nekatere nedoslednosti, ki se pojavljajo pri sklanjanju angleških osebnih imen, ki se končajo z nemim *-e*, in tvorjenju njihovih pridevniških oblik. Podatki pokažejo, da največ težav povzroča sočasna raba treh prevopisnih pravil: pravila o kraššanju osnove (SP 2001: § 772), pravil o daljšanju osnove z *j* (SP 2001: § 780 in § 984) in pravila o preglasu iz *o* v *e* (SP 2001: § 791, § 957).

Problem pravopisnega pravila v § 772 je, da upošteva vlogo nemega *-e* v angleščini le za končnim *c* in *g*, ko *-e* določa njuno izgovorjavo kot /s/ in /dʒ/. V pravilu niso zajete ostale funkcije končnega nemega *-e* po angleškem pravopisu, pri čemer velja izpostaviti predvsem vlogo označevanja dolžine predhodnega samoglasnika (priimka *Pan/Pane*) in razločevanja besed v zapisu (*Wild/Wilde*).

Pravila SP o daljšanju osnove z *j* (SP 2001: § 780 in § 984) in o preglasu iz *o* v *e* (SP 2001: § 791, § 957) so razumljena napačno. Uporabniki sledijo zapisu, ne pa govoru: pri svojilni obliki imena *George* izhajajo iz zapisane črke *g* in ne glasu /dʒ/, torej *Georgeov* (pravilno *Georgeev*).

Ugotovimo lahko, da slovenjenje, ki skuša upoštevati smernice angleškega pravopisa, ni uspešno, saj tujejezičnih pravil ne more povzeti v celoti, delno upoštevanje pa privede do nedoslednosti v slovenskih pravopisnih pravilih in njihovi vsakdanji rabi. Preprosta rešitev, ki se nakazuje v razpravi, je v poenotenju pravila za vse primere samostalnikov s končnim nemim *-e*. Na splošno bi se lahko uveljavili naslednji možnosti:

(i) Končni *-e* se vedno ohranja. Glavna prednost takšnega pristopa je, da ohranimo razločevalno vlogo končnega *-e* v izgovorjavi in/ali zapisu v vseh primerih, kot to določajo pravila angleškega jezika. Obenem bi bil uporabniku izvorni zapis besede vedno dostopen. Tovrstno reševanje problematike zapisovanja končnega nemega *-e* ponujajo tudi pravopisi drugih slovanskih jezikov, med njimi nam najbližji hrvaški (Babić, Finka, Moguš 2003). Veljalo bi opozoriti še na eno težavo. SP namreč na splošno predpisuje opustitev končnih samoglasnikov, hkrati pa ohranja neme soglasnike (izjeme npr. § 984). Tako, na primer, SP ohranja angleški končni nemi soglasnik *-h* pri ženskih imenih *Sarah*, *Susannah* in *Ruth* (SP 2001; § 818), kar bi verjetno lahko razširili tudi na moška imena vrste *Noah* in *Elijah*.⁴ Moško ime *Elijah* /ɪˈlaɪdʒə/ moramo zaradi izgovorjave sklanjati kot *George*. Toda medtem ko se pri imenu *George* za orodnik ali svojilno obliko zahteva oblika s preglasom *o* v *e*, torej *Georgeem* in *Georgeev* (SP 2001: § 791, § 957), za ime *Elijah* velja pravilo v § 792, ki za imena na nemi soglasnik dovoljuje zapis ali s preglasom ali brez njega, torej *Elijahom*, *Elijahem* in *Elijahov*, *Elijahev*.⁵

4 Obstajajo pa tudi primeri, pri katerih SP pri slovenjenju nemi *-h* spremeni v slišnega, npr. pri ameriški zvezni državi *Utah* (*Utaha*, *Utahu*... SP 2001: 1628).

5 Korpus FidaPLUS nasprotno pokaže, da se za omenjene oblike imena *George* uporabljajo zapisi s preglasom in brez njega (prim. 3.1.3 in 3.2.3), za ime *Elijah* pa najdemo le deset zadetkov brez preglasa.

(ii) Končni *-e* se vedno izpusti. Ta rešitev v celoti ne upošteva vloge (končnega) nemega *-e* v angleščini in predlaga splošno opuščanje nemega *-e*. Takšna pravopisna obravnava bi bralcem sicer preprečila dostop do izhodiščnega zapisa, bi pa, kot ugotavlja tudi Klinar (2004), med drugim sledila pravilom opuščanja nemega *-e* v angleščini, kakršna veljajo za dodajanje angleških glagolskih obrazil *-ing* in *-ed* glagolom, ki se končajo z nemim *-e* (prim. 1.4). Pri sprejetju takšne rešitve bi veljalo razmišljati tudi o opustu drugih končnih nemih glasov.

Literatura in viri

- BABIĆ, Stjepan, FINKA, Božidar, MOGUŠ, Milan, 2003: *Hrvatski pravopis*. Zagreb: Školska knjiga.
- British English Web Corpus, UKWaC = <<http://the.sketchengine.co.uk/>>
- British National Corpus, BNC. URL = <<http://www.natcorp.ox.ac.uk/>>
- British Telecom, Directory Enquiries, 2004 = <<http://www.bt.com/>>
- FidaPLUS = <<http://www.fidaplus.net>>
- ILC, Gašper, STOPAR, Andrej, 2008: Angleški končni *-e* in *Slovenski pravopis*. *Jezik in slovnstvo* 49/6. 25–31.
- JESPERSEN, Otto, 1979: *Essentials of English Grammar*. London: G. Allen & Unwin.
- JONES, Daniel, 2003: *English Pronouncing Dictionary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KLINAR, Stanko, 2004: *Slovenski pravopis, kdo bo tebe ljubil ...* Rokopis.
- NESFIELD, John Collinson, 1949: *English Grammar, Past and Present*. London: Macmillan and Co., Limited.
- Nova beseda = <http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html>
- PAYNE, Jonathan, 1995: *English Guides. 8: Spelling. The COBUILD Series*. London: HarperCollins Publishers.
- SP 2001 = *Slovenski pravopis* (Jože Toporišič idr.). Ljubljana: SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU (izd.) – Založba ZRC (zal.).
- SP1P 1990 = *Slovenski pravopis 1 – Pravila*. Ljubljana: SAZU (izd.) – Državna založba Slovenije (zal.).
- VALLINS, G. H., 1954: *Spelling*. London: Andre Deutsch Limited.
- WELLS, John Christopher, 1990: *Longman pronunciation dictionary*. Harlow: Longman.